

5. М. Шурдак. Аналіз музичних творів. Теоретичний матеріал для практичної та самостійної роботи. Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2022. 23 с.

6. Особливості вивчення сонатної форми на прикладі фортепіанних сонат Йозефа Гайдна. URL: <https://jak.bono.odessa.ua/articles/osoblivosti-vivchennja-sonatnoi-formi-na-prikladi.php>

7. Франц Йозеф Гайдн. Біографія. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-390-6-83>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ МУЗИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Мазур І. В.

*кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри музикознавства, інструментальної підготовки
та методики музичної освіти
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Сучасний етап розвитку та кардинального оновлення освітянського простору передбачає переосмислення багатьох питань мистецького спрямування, серед яких одним із пріоритетних вважається проблема активізації музичного мислення в умовах реформування та інноваційного оновлення усіх основних складових навчального процесу під час вивчення дисциплін мистецького спрямування у закладах вищої освіти.

Музика вважається явищем багатоаспектним, що передбачає наявність особливих компонентів, які визначають його сутність, змістовне навантаження і специфіку функціонування. Однією з важливих і основних функцій, які притаманні й властиві музичному мистецтву, є естетично-виховна. Це пов'язано і обумовлено тим впливом, який здійснюється на особистість конкретно визначеним видом мистецтва. Музика здатна наповнювати й збагачувати внутрішній світ людини різноманітними емоціями й почуттями, що сприятимуть її особистісному розвитку й духовному наповненню. Завдяки постійній взаємодії з творами музичного мистецтва, яка відбувається завдяки використанню різних видів музичної діяльності, формується естетичний смак, визначаються власні погляди й світоглядні позиції, відбувається процес особистісного осмислення та власної інтерпретації багатьох

явищ як культурно-мистецького спрямування, так і різноманітних подій оточуючого світу.

Зрозуміло, що кожний музичний твір, який створює композитор, вважається його власною інтерпретацією оточуючої реальності, специфічним «прочитанням» навколишнього світу, що сприяє створенню ним неповторної індивідуальної концепції по відношенню до змістовного наповнення музичного твору. З точки зору мистецької педагогіки саме музичне мислення відіграє важливу роль в процесі цілісного, повноцінного й усвідомленого сприйняття оточуючого світу, сприяє формуванню суджень, переконань, поглядів та утворенню цілісної системи цінностей людини. Означені аспекти надають можливість окреслити необхідність дослідження проблеми активізації музичного мислення здобувачів вищої освіти під час вивчення дисциплін мистецького спрямування, визначити й розглянути практичні аспекти вирішення запропонованої проблематики.

Розуміючи усю складність, неоднозначність, певну суперечливість при визначенні поняття «музичне мислення» в межах музикознавства, доцільно виділити існуючи на сьогоднішній день п'ять чітко сформованих позицій відносно функціонування означеного феномену: мислення музикою; музичне мислення; мислення в музиці; музика як мислення; мислення як музика [2, с. 49]. В багатьох дослідницьких працях музичне мислення розглядається як один із видів художнього мислення, якому притаманний певний комплекс загально-художніх і специфічних музичних особливостей.

Розглядаючи мислення як процес відображення об'єктивної дійсності, доцільно зазначити важливу ознаку художнього мислення: об'єкт відображення у художньому мисленні зміщується в сторону своєї художньої дійсності, яку необхідно розглядати як унікальну, індивідуально-особливу художню дійсність. Відображення художньої дійсності, якщо мова йде про створення музики, її осягнення у сприйманні і пізнанні, відтворення і транслювання у виконавській діяльності доцільно вважати тим спільним полем, що надає можливість розглядати музичне мислення як окреме виявлення загального художнього мислення. Музичне мислення виступає як творчо-пізнавальна діяльність, спрямована на усвідомлення художнього змісту образів мистецтва та їх відтворення у різних видах музичної діяльності.

У багатьох дослідницьких працях зазначено, що кінцевою і найвищою метою створення мистецького твору вважається передача ставлення митця до оточуючої реальності. Це дозволяє визначити музичне мистецтво як мислення про навколишній світ із різноманіттям його проявів у матеріалі музичного мистецтва за допомогою специфічних засобів музичної виразності, із обов'язковим збереженням і врахуванням основних принципів функціонування й розгортання музичного матеріалу у просторі [1, с. 50].

Сутність функціонування музики полягає у процесі становлення художньої думки у звуковій матерії, розгортання музичного матеріалу відбувається завдяки інтонуванню, яке вважається основною ознакою і визначальним показником феномену музичного мислення. Означені моменти дозволяють звернути увагу на необхідність розуміння музичного мислення як мислення музикою, на відміну від мислення про музику. Процес інтонування стає показником творчої роботи музичного мислення, «інструментом» цієї роботи та її сутнісною складовою.

Розвинуте музичне мислення має стати основним і важливим компонентом фахової підготовки здобувачів вищої освіти під час вивчення дисциплін мистецького спрямування, повинно визначатися досягненням відповідного рівня слухацької культури, якій притаманні індивідуальні ознаки процесу сприйняття музичного матеріалу, що розкриваються у наступних позиціях: матеріалом думки мають стати слухові інтонаційні структури, потік музичних уявлень повинен розглядатися природною формою процесу мислення. Основними характеристиками музичного мислення стають інтонаційність, процесуальність розгортання й становлення музичного матеріалу, асоціативність, емоційно-образна природа.

Кардинальні зміни та інновації сучасного освітянського простору призвели до змін у розумінні процесу музичного пізнання. У попередні роки при вивченні дисциплін мистецького спрямування основна увага приділялася аналізу й детальному дослідженню усіх аспектів зовнішньої форми мистецького твору, з'ясуванню особливостей її структурного оформлення й композиційного втілення завдяки засобам музичної виразності. Означений підхід призводив до необхідності активного використання провідного, на той історичний проміжок часу, принципу музичного пізнання, який відомий як аналіз музичних творів.

Сучасні дослідницькі розробки у галузі музичної педагогіки визначають музичне пізнання як глибоко особистісний процес, в якому реципієнту надається активна роль творчого співавторства, що активно впливає на сутність музичного пізнання, яке тепер полягає не у поверхневому розгляді семантичних аспектів музичної мови й схематичному визначенні основних структурних компонентів форми музичного твору, а у глибинному прочитанні та індивідуальному усвідомленні змістовного наповнення, визначенні особливостей розгортання й функціонування чітко зазначеного музичного твору.

Означений процес вимагає активного залучення особистісного внутрішнього потенціалу музиканта, який складається із наявного досвіду спілкування людини з музикою й аспектом усвідомлення ним мистецьких творів. Ґрунтуючись на емоційному засвоєнні змісту музичних образів, в процесі сприйняття творів музичного мистецтва відбувається формування особистісного ставлення до музичних творів, що значною мірою збагачує людину і сприяє створенню нових, багато в чому відмінних від композиторських, образів.

З метою активізації музичного мислення здобувачів вищої освіти в процесі вивчення дисциплін мистецького спрямування необхідним є наявність активної творчої позиції здобувачів вищої освіти, якій притаманні свідомий інтерес до ознайомлення з мистецькими творами. Вирішення означених позицій стане можливим за певних умов: здобувач вищої освіти не повинен займати позицію пасивного слухача, споглядача, а із справжнім бажанням, впевненим і рішучо-вольовим прагненням має усвідомити місце і роль музичного мистецтва у власному житті. При сприйнятті музичних творів важливим для здобувача вищої освіти є логічне з'ясування й повне розкриття змістовного навантаження, розуміння концепційної сутності музичних творів.

Вирішення питань активізації музичного мислення пов'язано із цілим рядом завдань, серед яких зазначимо:

1. Обов'язковим є наявність зв'язку навчального матеріалу із соціальним контекстом. Сучасні реалії, які завжди забезпечують особистісно-життєвий простір людини, вирішення багатьох, суттєво важливих для кожної людини, проблем і питань передбачає необхідність використання в навчальному процесі творів, які знайдуть відгук у здобувачів вищої освіти тим, що на певному етапі їхнього розвитку вони знайдуть відгук і розуміння саме у цієї вікової категорії.

2. В процесі аналізу творів музичного мистецтва головним має стати опора на життєвий досвід здобувачів вищої освіти, на інтереси, зацікавленість та ціннісні орієнтації означеної вікової категорії. Це зовсім не означає, що усі твори музичного мистецтва мають лише складатися з творів сучасного мистецтва чітко визначених напрямів та стилів. Для викладача в пріоритеті має бути актуальність тематики творів, їх змістовне наповнення в певний історичний період часу.

Зауважимо, що означена проблематика потребує подальшого уважного і прискіпливого вивчення з метою віднайдення й з'ясування найбільш результативних принципів активізації музичного мислення здобувачів вищої освіти в процесі вивчення дисциплін мистецького спрямування.

Література:

1. Зінкевич О.С. Логіка художнього процесу як історико-методологічна проблема. *Ставропігійські філософські студії*: зб. статей. Львів: Ставропігійон, 2009. С. 45–55.

2. Москаленко В.Г. До визначення поняття «музичне мислення». *Українське музикознавство*: зб. статей. Київ: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 1998. Вип. 28. С. 48–53.